

OUT

sideren

ser psykiatrien indefra

Tæt på socialministeren

Formandsopgør i Sind - Duetoft mod Djørup

OUT

sideren

ser psykiatrien indefra

Foreningen Tidsskriftet OUTsideren

Bestyrelsesmedlemmer:

Erik Olsen;	Formand
Anse Leroy;	Socialoverlæge*
Benny Lihme;	Redaktør, Social Kritik
Svend Balle;	Regnskabsfører, OUTsideren
Michael P. Krog;	Ansvarshavende Redaktør, OUTsideren
Jette Nielsen;	Fotograf, OUTsideren
Hanne Sloth;	Journalist, Dansk Journalistforbund

Tidsskriftet OUTsideren er en privat humanitær og social forening, der tilbyder frivilligt arbejde og uddannelse fortrinsvis til mennesker med psykiatrisk patienterfaring. Dette sker ikke som led i en social foranstaltning eller integration, men overvejende fordi disse mennesker besidder en værdifuld viden og erfaringsbaggrund, som er grundlaget for Tidsskriftet OUTsiderens virke.

Tidsskriftet OUTsideren er et tidsskrift om psykiatri og beslægtede emner, hvilket betyder, at artikler i bladet overvejende har en kritisk og nuanceret vinkel på psykiatrien.

Tidsskriftet OUTsideren har som mål at fremstå professionelt, sagligt og seriøst og drives ud fra retningslinier om god journalistik. Derfor lægger vi stor vægt på uddannelse af medarbejderne, såfremt de ikke i starten kan leve op til dette.

Vi har følgende formål:

- at være talerør for mennesker, der har eller har haft en psykisk lidelse, så de får mulighed for at komme til orde.
- at skabe et blad, der informerer bredt om aktiviteter og tilbud til mennesker med psykiske lidelser.
- at være et anderledes blad - en outsider, der tør kritisere de etablerede holdninger og trykke ideer, der går på tværs af den "normale" virkelighedsopfattelse.
- at forsøge at påvirke samfundet til at indtage en mere humanistisk holdning til psykiske lidelser gennem en bred dialog med alle interesserede parter, såsom brugere, pårørende, behandlere og offentligheden i almindelighed.
- at informere om nye behandlingsformer, der bl.a. rummer et helhedsorienteret syn på mennesket.

OUTsideren

Prinsesse Charlottesgade 28.
2200 Kbh. N.

Pressekoordinator: **Michael P. Krog**
Ring: 28 24 10 50 Fax: 39 65 71 44
Giro 1667 2246

Email: **OUTsideren@email.dk**
OUTsiderens hjemmeside:
www.OUTsideren.dk

Redaktionsgruppen

Ansv. red:	Michael P. Krog
kontortid:	Tirsdag 10-16.
Regnskab:	Svend Balle
kontortid:	Fredag 10-16.
Journalist:	Anne Folker
Journalist:	Dorthe Raffenberg
Journalist:	Gry Nielsen
Journalist:	Tina Nurby
Journalist:	Joan Remil
Fotograf:	Jette Nielsen
Journalist:	Karlo K. Hansen
Webmaster:	Frank Fog
Layout:	Jorge Osorio

Eksternt tilknyttet

Kenneth Sørensen; Pædagogisk og redaktionel konsulent

OUTsideren udkommer 6x årligt.

Institutionsabonnement	225 kr.
Privatabonnement	100 kr.
Løssalg	25 kr.

Næste nummer forventes:
November 2002

Tryk:

PE Offset & Reklame A/S
Tømrervej 9
6800 Varde
Telefon 76 95 17 17

OUTsideren får penge i 2002

af Socialministeriet og Kbh. kommune

Indlæg og artikler udtrykker ikke nødvendigvis redaktionens holdning. Redaktionen forbeholder sig ret til at forkorte i de indsendte indlæg.

Artikler i OUTsideren kan citeres, når kilde klart fremgår af citatet. Kopiering er ikke tilladt ifølge dansk lov om ophavsret, med mindre det er aftalt med redaktionen

Forsidefoto: **Jette Nielsen**
Bagside: **J. Nielsen, J. Osorio**

Indhold

OUTsideren nr. 39 september - oktober 2002

Tættere på socialminister Henriette Kjær. s.6

Ansv. Red.
Michael P. Krog

Socialministerens hjerte banker for de svageste blandt de svageste, der skal have ekstra hjælp, og så ønsker hun, at socialpsykiatrien skal oprustes.

Interview af Michael P. Krog

Journalist
Joan Remil

Skovhuset lukningstruet s.11

Politikere vil lukke prestige-projekt, brugere kæmper imod.

Reportage af Karlo Hansen

Rengnskabsfører
Svend Balle

Journalist
Dorthe Raffenberg

Formandsopgør i SIND - Duetoft mod Djørup . . . . . s. 21

Peter Duetoft stiller op som formand for SIND.

Af Karlo Hansen Carl Rosschou

Konsulent
Kenneth Sørensen

Journalist
Tina Nurby

At spejle sig i andre . . . . . s. 4

Kan man gå med psykiatriske t-shirts. Ja, mener redaktøren. *Af Michael P. Krog*

Journalist
Karlo Hansen

Indlæg fra læserne . . . . . s. 10

Aktuelle læserbreve

Vi burde stå sammen s.15

Der er for meget indbyrdes kamp. *Af Mogens Lind*

Journalist
Gry Nielsen

Diagnosen - sand eller falsk . . . . . s. 16

Diagnosen giver ikke et sandt billede af mennesket. *Af Lone Olufsen*

Layout
Jorge Osorio

Køleskab kontra følelser . . . . . s. 18

Psykiateren kan man ikke bare skifte ud - selvom man har lyst. *Af Tina Nurby*

Socialpsykiatri i praksis . . . . . s. 19

Gode anvisninger på socialpsykiatriske steder. Boganmeldelse *af Svend Balle*

Fotograf
Jette Nielsen

Hjernen som syndebuk? . . . . . s. 20

Kritik af biologisk psykiatri. Boganmeldelse *af Svend Balle*

Sindslidendens kultur - værestedskultur . . . . . s. 24

OUTsideren tager pulsen på sindslidendes kulturliv. *Af Svend Balle*

Webmaster
Frank Fog

Goddag og farvel . . . . . s. 27

OUTsideren får ny journalistisk konsulent

Orientering . . . . . s. 28

Aktuelle nyheder fra psykiatriens verden

Poesivinduet . . . . . s. 31

Poesi fra læserne

At spejle sig selv i andre

Psykiatriske T-shirts? SIND sagde nej, Landsforeningen Bedre Psykiatri sagde nej, brugere siger ja. Endnu engang spørger man ikke brugerne, men kun den »forstående omverden«. Er det udtryk for omsorg eller omklamring?

Redaktionel kommentar

Michael P. Krog, ansvarshavende redaktør

Vor nationaldigter H. C. Andersen, som snart fylder 250 år, havde også en psykiatrisk diagnose. Dengang han levede, kaldte man det »*tvivlesyge*«. Det var egentlig en ret smuk og meget betegnende benævnelse.

Senere blev det til det mere skrækindjagende *tvangsneurose*, og i dag er det blevet endnu mere fremmedgørende og internationaliseret, og vi kalder nu lidelsen for OCD (*Obsessive Compulsive Disorder*).

H. C. Andersen skrev engang: Lykken er at glemme sig selv i andre. Jeg vil ikke påstå, at det ligefrem er lykken at spejle sig selv i andre. Men jeg véd, at det trods alt gør livet lidt nemmere at se og at føle, at man ikke er helt ene om at have det på en bestemt måde. At andre har tilsvarende problemer... Det er et af OUTsiderens væsentligste formål at vise, at »der er nogen ligesom os«. Socialminister Henriette Kjær kommer også ind på det i OUTsiderens interview med hende. Hun mener endda, at tabuet om psykiatri og psykisk sygdom lige så langsomt er ved at blive brudt. Jeg vil inderligt håbe, at hun har ret. Selvom det ofte føles som et skridt frem og to tilbage, når man står i den daglige suppedas og læser, hvad der bliver skrevet, og hører, hvad der bliver sagt om psykisk syge, sårbare og det endnu mere følelsesladede ord *sindssyge*. Men historiens møllehjul maler langsomt, og det er muligt, at man kan se en forbedring, hvis man ser det udefra og med friske øjne. Henriette Kjær har foreløbig kun siddet som socialminister i godt 8 måneder.

Shakespeares Hamlet har for nyligt frivilligt

og mere ufrivilligt været temmelig omtalt. Den danske prins Hamlet har altid været aktuel – både som fraværende og som outsider. Bl.a. på Det Kgl. Teater, og senest så jeg forestillingen »Search: Hamlet« på Kronborg Slot. Et berømt citat fra skuespillet lyder: »*There is something rotten in the state of Denmark*«. Jeg kender ganske mange brugere af psykiatrien, som af hjertet føler, at de kan skrive under på dette udsagn. Her er det vigtigt at holde socialministeren helt fast, når hun siger: »Det offentlige er vores allesammens. De skal ikke yde modstand – de skal hjælpe os.« Hamlet's berømteste monolog lyder: »*To be or not to be*«. Overskriften til denne kommentar kunne man fristes til at kalde: *tabu or not tabu!* Man kan videre tænke, at *være eller ikke være – psykisk syg...* Diagnosesystematikken kan være af skiftende nytteværdi og holdbarhed. Men der er andre grænsebrydere og provokatører end Hamlet.

Psykiatriske T-shirts

Midt i den nyhedsfattige agurketid havde Politiken og andre medier en historie kørende om T-shirts med »psykiatrisk tryk«, som vakte kritik. Det er det danske tøjmærke Petroleum, som har fabrikeret en serie T-shirts med hospitaler som det overordnede tema. Især en T-shirt med teksten »PSYKIATRISK AFDELING PSYK 02« har vakt harme. Endnu en gang gør medierne, hvad de med næsten usvigelig sikkerhed plejer: spørger pårørende og behandlere og ikke de mest berørte – nemlig psykiatribrugerne! SINDS's formand, Bente Djørup, kan ikke forstå, hvorfor det er smart at kokettere med, at man har været indlagt på en psykiatrisk

Michael, Jette, Carl og Kenneth. De øvrige ville ikke stå model.

afdeling. »Jeg synes, at det er usmageligt. Det er at gøre grin med noget, som er en alvorlig sag. Hvis de så ønskede at reklamere positivt for sindslidende danskere ved at sige, at alle kan blive ramt af en sindssygdom, så kunne jeg se et formål med det. Men jeg går ikke ud fra, at det er budskabet«, udtaler Bente Djørup til Politiken. Formanden for Landsforeningen Bedre Psykiatri (tidligere Pårørendeforeningen), Ebbe Henningsen, mener ifølge Politiken, at det er at slå mønt af andre menneskers problemer. »Jeg formoder, at man f.eks. ikke ville lave en T-shirt, hvor der stod »Rigshospitalet Afd. 15, Kræftpatienter« siger han.

Direktøren for Petroleum, Henrik Back, fortæller i Politiken: »Det er de T-shirts med de mest provokerende statements, der er mest populære. Det handler om at vise noget, som ingen tør sige. Som en form for visit-kort. « og han fortæller videre, at psykiatri-blusen har solgt rigtig godt: »Den kom ud i butikkerne for 3-4 dage siden, og vi har allerede fået genbestillinger. I alt har den vel solgt 2.000. Det er absolut den i serien, som er den mest populære«. For det første er det som sædvanlig ikke psykiatribrugere, der spørges, men »den forstående omverden«.

Det er i al fald ikke nogen nyhed.

Men derudover viser de pårørende og behandlerne endnu en gang omsorg grænsende til omklamring.

Som ved en tidligere lejlighed om en tv-dokumentarserie om livet på en psykiatrisk afdeling, skulle de stakkels værgeløse psykiatribrugere skånes og beskyttes - og ikke spørges! Deres mening - og om de ville lade sig beskrive/udstille - blev og bliver ikke hørt. På redaktionen af OUTsideren var reaktionen overvejende positiv overfor idéen med T-shirten. Langt de fleste synes, at det var en god idé, men tre af de tilstedeværende positive redaktionsmedlemmer ville dog ikke selv lade sig fotografere i den. Dertil var det for følelsesladet.

Jeg synes personligt, at det er en fremragende og sjov ide: Tænk - der går flere tusinde, fortrinsvis unge mennesker, rundt med en hvid hospitalsagtig T-shirt, og man kan i sit stille sind tænke, er det nu modebevidste og rigtig trendy og stilsikre mennesker eller stigmatiserede (altså tabere) psykiatribrugere? Nu har man gået og fortalt, at det følte skamfuldt at have betegnelsen psykisk syg, og pludselig er det noget man skilter med, og som er smart.

Det er da en pointe! Man kan komme langt med humor - også langt ned i underbevidstheden. LAP - Landsforeningen Af Psykiatribrugere har udtalt, at LAP er glad for den solidaritet folk viser ved at gå med denne t-shirt. Sommeren har været til at gå med t-shirts... Om nogle af dem har været med til at nedbryde tabuerne om psykiske sygdomme - må tiden vise...

Tættere på

socialminister Henriette Kjær

Socialministerens hjerte banker for de svageste blandt de svageste, der skal have ekstra hjælp, og så ønsker hun, at socialpsykiatrien skal oprustes.

Interview

Af Michael P. Krog, foto: Jette Nielsen

På bordet står en kassettebåndoptager. Kassetebåndet indeholder en 45 minutters snak med landets socialminister.

Ved siden af ligger en række avisudklip, papirer og notater.

Et af avisudklippene er en modereportage fra BT med overskriften: »De fattiges minister i brugte klude«.

Kl. 13.35 indløber en pressemeddelelse, der fortæller, at Danmark er den 10. rigeste nation i verden.

Således rustet og med den aktuelle nyhed til at sætte tingene i perspektiv skal artiklen om socialministeren skrives.

Tiden er skruet tilbage til den dag, OUTsideren

fik sommerferie. Inden mødte jeg sammen med fotograf Jette Nielsen dog op på Holmens Kanal 22, hvor Socialministeriet har til huse. Oppe på øverste etage med en skøn udsigt over byen og Christiansborg tager socialminister Henriette Kjær smilende imod og byder indenfor til kaffe, kager, chokolade og Coca Cola.

Hvordan vil du beskrive dig selv som menneske?

-Som et meget sammensat menneske. Jeg tror, at jeg er på én måde, når jeg er på arbejde, og på en anden måde, når jeg er hjemme. Der har jeg et voldsomt temperament, som man netop ikke altid kan mærke, når man ikke kender mig så godt. Men jeg tror også, at det er derfor, at jeg har mit

engagement. Jeg kan virkelig surmule over nogle ting, som er for dårlige og ikke fungerer godt nok. Så bliver jeg sur. Jeg synes godt, tingene må gå lidt hurtigt. Men omvendt – når jeg f.eks. står og laver noget mad eller skal hjælpe mine børn – så er jeg tålmodig.

Hvordan startede din interesse for politik?

-Den startede allerede, da jeg var meget ung. Jeg har aldrig været fjernsynsnarkoman, men allerede fra jeg var 10 - 11 år, så jeg politiske udsendelser og begyndte at interessere mig for det. Igen det der med, at jeg synes, at der var nogen ting, der var uretfærdige i samfundet. Min mor havde f.eks. et værtshus. Men hun havde ikke overenskomst - hun var ikke medlem af en arbejdsgiverforening, og de, der var ansatte, havde ikke overenskomst med en fagforening. Men hun gav dem en ordentlig løn - alligevel ville fagforeningen lave blokade uden for værtshuset. Det synes jeg da var helt skørt, når hun ikke gjorde noget forkert. Hun ville bare ikke være medlem af noget. Så kunne jeg godt tænke mig at blive medlem af et parti, som kæmpede for mere frihed, og det blev så Det Konservative Folkeparti. Jeg startede i Konservativ Ungdom.

Hvorfor blev du lige konservativ?

-Jamen, jeg gik hen på biblioteket og lånte et hæfte eller nærmest en bog over alle de politiske partier. Den læste jeg grundigt, og så syntes jeg, at jeg kom mest overens med Det Konservative Folkeparti.

Jeg hørte i morges den konservative Helle Sjelle sige i radioen, at et par af de konservative dyder var, at man går ind for retten til at være anderledes, og at man har et socialt ansvar. Er det noget, du kan skrive under på?

-Helt sikkert! Jeg kommer ikke fra nogen overklassefamilie. Derfor synes jeg, at et socialt ansvar er utroligt vigtigt. At vi tager hånd om dem, der har det dårligt. Der er så nogle, som lige skal have et puf bagi, og som kan klare sig selv. For vi skal bruge pengene på dem, der ikke kan. Dem der virkelig har problemer. Det er den konservative moral. Vi skal have et sikkerhedsnet under de svageste. Vi er ikke liberalister, der siger, at alle skal klare sig selv. Vi er konservative, og det er noget andet. Vi anerkender, at der skal være en stat, der skal stå for fælles opgaver.

Vil du sige, at du er en følelsesmæssig politiker, der går efter, hvad der er bedst, eller en mere rationel, som tænker, hvad kan lade sig gøre?

-Det er en helt klar kombination, og jeg er glad for, at jeg har begge sider i mig. For jeg kan godt blive

meget følelsesmæssigt berørt af ting, og jeg har da også grædt mange tårer. Jeg har svært ved at klare nogle af de ting, jeg hører, men omvendt véd jeg også, at det handler om penge og prioriteringer. Så skal jeg få de ting til at gå op i en højere enhed, og det synes jeg faktisk er lykkedes meget godt.

Tabuer skal væk

Har du selv eller i din familie nogle personlige erfaringer med psykisk sygdom?

-Nej, det har jeg faktisk ikke! Man kan sige, at det er underligt, for der er jo ligeså mange psykisk syge, som der er folk med fysiske sygdomme. Men jeg har ikke haft det tæt inde på livet.

Men du har alligevel forståelse for det?

-Ja, jeg anerkender, at det er noget, alle kan blive ramt af. Det er jo ikke kun noget, nogen får. Jeg ser det på samme måde, som hvis man brækker en arm, så skal man have hjælp til den bliver god igen. Man skal tage hånd om personen. Tabuerne skal væk! Det er ikke pinligt – det er simpelthen noget, vi alle sammen kan komme til at blive ramt af.

Mener du, at tabuerne bliver mindre?

-Ja, det gør jeg! Bl.a. ved at kendte folk står frem og fortæller, at de selv lider af det, eller nogen i deres familie gør. Ligesom Jytte Hilden, der har haft en nedtur og fortæller helt åbent om det og kommer tilbage igen. Så véd man, at de, der kommer i ugebladene, altså også kan blive ramt af det.

Hjælp til de allersvageste

Hvad er dine hovedprioriteringer inden for Socialministeriet?

-Den helt overordnede hovedprioritering er, at mennesker skal vide, at der er et sikkerhedsnet, når der er behov for det. Der skal ikke være usikkerhed om, at man kan få hjælp. Hjælpen skal være effektiv. Det gælder både inden for børne-, ældre- og psykiatriområdet. Vi skal have nogle gode love, som bliver ført ud i livet af amterne og kommunerne.

Da du blev udnævnt til socialminister, talte du om fem områder som dine og regeringens hovedprioriteter: Alkoholikere, hjemløse, prostituerede, narkomaner og psykisk syge. Men gælder det alle inden for grupperne?

-Nej, det er de svageste af dem, vi taler om. Det er dem, som ikke blot er psykisk syge, men fordi de er psykisk syge måske har fået et misbrugsproblem – narkomaner, alkoholikere eller hjemløse – som ikke tager deres medicin

og har mistet lejligheden eller ikke kan holde ud at være der. Det er dem, vi taler om. Men der er i hvert fald heller ikke nogen, som skal puttes i bås, for der kan såmænd også være en resursestærk hjemløs, der blot ikke lige har nogen adresse, lige som der selvfølgelig er psykisk syge, der er velfungerende.

Men der er vel også de i de svage grupper, som er på vej ned – i risikozonen for at få det værre og for alvor blive »svag«? Skal der gøres noget for dem?

-Ja, det ser jeg som den næste store opgave. Selvfølgelig skulle den gerne være sideløbende med den anden. Men det, der sprang i øjnene på mig, er, at vi har været gode til at tage hånd om mange, som måske har været rimeligt velfungerende. De har fået mange penge og opmærksomhed. De allerallersvageste har vi bare ikke kunnet gøre noget rigtigt for. Dem må vi gøre noget for nu. Det er førsteopgaven.

Tror du ligefrem, at man kan formindske antallet af psykisk syge ved at have et godt socialt system?

-Ja, det tror jeg godt, man kan. Man kan måske ikke formindske antallet af dem, der får en psykisk sygdom, men man kan sørge for, at de får en ordentlig behandling og hurtigt kommer ud af det igen.

Mange oplever systemet – behandlings- eller socialsystemet – som en modstander, de skal kæmpe imod oven i sygdommen. Det forstærker endda deres sygdom og fører til stor vrede?

-Det er lige præcis det! Jeg mener, at det offentlige er vores allesammens. Vi betaler jo skat til det! De skal ikke yde modstand – de skal hjælpe os. Der skal selvfølgelig også være noget, der kan sikre, at man ikke kan udnytte det. Men man skal være bedre til at finde balancen. Den er for meget i det offentliges favør nu!

Socialpsykiatrien bør opprioriteres

Hvordan vurderer du sådan noget som socialpsykiatri?

-Jeg synes, at socialpsykiatrien faktisk er lidt overset i forhold til den kliniske psykiatri. Det ærgrer mig, for jeg føler, at det er den, der får mennesker på fode igen. Jeg kunne godt ønske mig en opprioritering, men foreløbig kan jeg sige, at den skal i al fald ikke nedprioriteres.

Hvad mener du om begrebet recovery? – det at komme sig efter en sygdom.

-Jeg håber, at vi her i huset får lavet nogle forsøg

med det. Jeg synes, at det er forfærdeligt, at man, fordi man i en periode har modgang og psykisk sygdom, så bliver holdt fast i det og har svært ved at slippe ud af det. Kan vi bruge nogle af de metoder, de har arbejdet med f.eks. i USA, skal vi også gøre det. Det giver en ny holdning til psykisk sygdom. Det er altså noget, vi alle kan blive ramt af, og med en ordentlig behandling, kan vi komme ud og fungere normalt igen.

Ja, der er uanede resurser. Der er mange intelligente og tænksomme mennesker, som nu går uden beskæftigelse. Tidsskriftet OUTsideren er på flere måder et eksempel på en succes som en blanding af socialpsykiatri, recovery og brugerstyret talsrør.

Ja, det er supergodt! Det er også derfor, at vi har satspuljen, hvor man kan søge til sådan nogle projekter. Det er noget, alle er indstillet på at støtte, fordi man kan se, hvor godt det virker i forhold til de mennesker, det støtter. Det er det der med, at der er brug for én, og man kommer op af sengen og i tøjet. Det er sådan noget, der gør, at man kommer ud af depressionen, eller hvad det kan være. Det er utroligt vigtigt, og det vil vi gerne understøtte herinde fra.

Hvordan ser du på brugerindflydelse?

-Jamen, den skal øges! Der har vi igen et sted, hvor

vi har været for dårlige! Vi synes, brugere er besværlige, og det er svært at snakke med dem. Men brugerne er jo de eneste, som selv véd, hvordan man kan forbedre deres situation. De véd, hvor skoen trykker. Det skal vi være bedre til at lytte til og så lave nogle løsninger, der passer til brugerne selv.

Det ser jeg som vejen frem. Jeg kan sige dig, at vi - og det så igen om de udsatte grupper, altså de svageste af de svageste - under EU-formandsskabet holder en konference i Århus for eksperter, forskere og politikere fra de andre lande.

Det, vi vil slå på fra Danmarks side, er større brugerinddragelse. Vi vil tale om, hvordan vi gør det og høre om de andres erfaringer. For det er vejen frem, og vi skal være meget bedre til det. Selvom vi synes, at vi er kommet et stykke vej, så bruger vi det ikke nok. Vi skal blive bedre til det.

Hvordan ser du på de frivillige og de frivillige organisationer i dansk socialpolitik?

-Jamen, der ser jeg dem som helt, helt nødvendige. Jeg mener, at vi simpelthen ikke kan føre socialpolitik uden. Det offentlige kan gøre mange ting, og vi er gode til at udbetale penge og sætte folk i aktivering.

Men de frivillige kan gøre noget, det offentlige ikke kan, og det er at være menneskelige. Simpelthen sige: Jeg er her for dig! Jeg skal ikke have noget for det, men jeg vil gerne hjælpe dig, for jeg interesserer mig for dig.

Det kan den, som modtager støtten, jo mærke!

Hvis du selv fik tid til frivilligt arbejde hvad kunne du så tænke dig at lave?

-Hvis jeg skulle være frivillig, vil jeg gerne være sådan en, som gik ud og hjalp i misbrugsfamilier og støttede de børn, der var. Så der var nogle aktiviteter, der blev lavet noget mad, de fik noget rent tøj og sådan... Jeg ville være en støtte-kontaktperson.

Imponeret over OUTsideren

Nu har du figureret på OUTsiderens bagside. Har du også haft tid og mulighed til at kigge i bladet?

-Selvfølgelig. Jeg har læst nummeret om recovery, fordi jeg gerne ville læse noget om emnet. Men jeg læst og bladret flere af dem igennem.

- Jeg tænkte, at det var sørme godt nok et flot blad! Jeg kan slet ikke forstå, hvordan I

har kapacitet til at lave det. Det er jeg meget, meget imponeret over!

Hvordan vægter du det, at man som psykisk syg kan søge støtte i at spejle sig i andre? Det er desværre forbundet med skam og tabuer at være psykisk syg og sårbar. Men der er vel også noget positivt og opløftende i, at man kan se, at man ikke er alene, og at andre har tilsvarende problemer?

-Ja, sådan vil vi alle sammen gerne have det! At der er nogen ligesom os.

Derfor er jeg også så glad for, at tabuet om psykiatri og psykisk sygdom lige så langsomt er ved at blive brudt.

Derfor er det også så godt, at der er sådan et blad som tidsskriftet OUTsideren, som er så godt, som man kan læse, og ikke bare et uprofessionelt klapsammen A4-blad! Man kan virkelig tage det seriøst.

Man kan se, at der er nogen som én selv og se, hvor godt de fungerer. Det, synes jeg, er virkelig godt!

Ministeren om ny førtidspensionsreform

Hvordan med den nye sociale førtidspensionsreform - bliver der en Berlin-mur fra før og efter den 1. Januar 2003?

Jeg synes, at det er en forbedring. Den er mere enkel. Alt det med laveste, mellemste og højeste var forvirrende. Det bliver enkelt og mere forståeligt - der er et niveau - færdig!

Så ser jeg det positive i, at man ser, hvad et menneske kan yde, hvilke resurser indeholder det enkelt menneske, i stedet for det gamle, hvor man fokuserede på, hvad personen ikke kan. Jeg synes ikke, at det skal være en parkeringsplads, der skal være tilbud om arbejde efter kriteriet om, hvad man kan yde.

Så bliver der også mulighed for at spare op - der bliver en pensionsopsparing, der ikke har været før. Man får en mere værdig alderdom.

Der vil være en Berlin-mur! Det er et af de store problemer, fordi vi ikke har kunnet finde penge.

Men det ville også være svært, for man kan ligesom ikke sammenligne de to ordninger. Nogen ville miste, og andre ville få mere. Der vil blive to forskellige systemer, og det skal vi nok komme til at høre mere om!

Jeg fik hjælp på Montebello

På Montebello i Helsingør ved Nordsjælland, hvor Kronborg ligger, var jeg i en behandlingsgruppe med brugere, der skulle i en såkaldt akut behandling.

Jeg var kommet hjem fra Sønderjylland. Jeg havde netop gennemført mit ophold på et ægtransplantationscenter for elitekøer.

Jeg kom i en svær psykose, tror jeg. Så da jeg kørte hjem til mine forældre i Nordsjælland, fik jeg den meddelelse fra mine forældre, at jeg ikke skulle køre over til arbejdsstedet, da driftslederen på gården var i Sønderjylland. Han havde forklaret mine forældre, at jeg havde brug for hjælp.

Mine forældre kontaktede straks deres egen læge, da de fik beskeden. Så da jeg kom hjem, fik jeg valget mellem tvangsindlæggelse eller frivillig samtale med en praktiserende psykiater. Jeg valgte samtalen. Da jeg ikke havde det godt psykisk og fysisk, var jeg også helt færdig.

Jeg snakkede med psykiateren over nogle gange. Da blev jeg en af de heldige brugere, der fik tilbuddet om en forsøgsperiode for psykisk syge i Frederiksborg Amt.

Jeg kom i behandlingsgruppen. Her skulle jeg skrive mig ud af savnet af arbejdskolleger og hunden Bella. Jeg kom endvidere i en dramagruppe, hvor jeg skulle vælge personer ud fra, hvem og hvad de skulle spille af roller. Det fik en positiv indvirkning

på min psyke.

Med hensyn til skrivningen fik jeg også skrevet problemet med hunden Bella ud af mit system.

Jeg fik taget en psykotest, hvor det viste sig, at jeg var meget forvirret og havde meget højt angstberedskab.

fortsat side 14

NET
VÆRKSTEDET

35357344

Et aktivitetssted for mennesker med psykiske og sociale problemer, førtidspensionister, bistanmodtagere, efterlønnere o.a. Vi er et hyggeligt sted, hvor du kan møde nye kammerater omkring fælles interesser.

I denne sæson tilbyder vi undervisning på følgende kurser: Yoga, Svømning, EDB, Tekstilværksted, Tegning/maling, Astrologi, Badminton, Kropsbevidsthed, Sang, Musik.

Vi har endvidere en ugentlig debatgruppe, og der arrangeres foredrag, danseaften, udflugter o.a.

Kom ind og få et program - eller ring og hør nærmere.

Undervisning, aktiviteter og socialt samvær
Prinsesse Charlottesgade 28, 2200 Kbh. N.

Skovhuset Lukningstruet

Politikerne i Vestsjællands Amt vil lukke Skovhuset, der er et anerkendt behandlingscenter for tyve skizofrene på Amtssygehuset Nykøbing Sjælland. OUTsideren har besøgt stedet.

Reportage

Af Karlo Hansen Foto: Jette Nielsen

Af spareplanen i Vestsjællands Amt fremgår det, at man vil spare væsentligt på sygehusområdet – en del af denne besparelse skal finde sted på det psykiatriske område.

Planen lægger op til, at dele af behandlingspsykiatrien skal omlægges fra stationær behandling til dagbehandling og distriktspsykiatrisk indsats. Det betyder bl.a., at den langtidspsykiatriske afdeling Skovhus på det psykiatriske hospital Nykøbing Sjælland skal nedlægges. Patienterne skal nu integreres i distrikts-, almen- og socialpsykiatrien. Det har ført til protester og oprettelse af en støttegruppe med både patienter, personale og pårørende.

Den overordnede helhedsplan

Amtsborgmester Hans Jørgen Holm, hvorfor har man netop udvalgt Skovhuset, der jo roses landet over for at være et meget progressivt behandlingssted?

-Vi er ikke specielt ude efter Skovhuset. Lukning af Skovhuset indgår i en samlet helhedsplan, hvor de sindslidende skal overføres fra hospitalspsykiatrien til distrikts-, almen- og socialpsykiatrien, som skal udbygges.

I 1989, da vi besluttede at oprette Skovhuset, var vi klar over, at 1/3 af de sindslidende, som blev indlagt på de psykiatriske hospitaler, blev oplevet som svingdørspatienter. Det var på det tidspunkt, hvor distriktspsykiatrien og socialpsykiatrien endnu ikke var udbygget. Men i dag, hvor kommunerne har fået opbygget flere og flere tilbud, bl.a. i form af boliger, væresteder og bofællesskaber, da er der ikke i samme grad behov for et behandlingscenter som Skovhuset.

I stedet for at behandlingen skal foregå inden døre på en psykiatrisk institution, er jeg af den opfattelse, at det vil være meget mere naturligt, at de sindslidende får hjælpen lokalt ude i de enkelte kommuner, der hvor de i forvejen bor og fungerer sammen med andre.

I alle landets 14 amter har man udarbejdet idékataloger til besparelser inden for psykiatrien. Hvilke eksperter har I kunnet trække på i Vestsjællands Amt for at nå frem til den endelige spareplan, som forelå den 23. juni?

-Ingen af os i amtsrådet er eksperter i psykiatriske spørgsmål. Derfor har vi en Centerledelse

bestående af eksperter – herunder erfarne overlæger – og det er ud fra deres råd og anbefalinger, vi udarbejder den endelige plan. I Centerledelsen er man ikke alle enige i den nuværende spareplan, men der er ikke nogen der har meldt fra.

Distriktspsykiatrien er jo der, vi kommer fra

Gitte Petersen, der er 36, har været på Skovhuset i snart tre år og kan ikke forstå det naturlige i at komme tilbage til distriktspsykiatrien. Hun fortæller:

Jeg er henvist fra distriktspsykiatrien, hvor jeg har været svingdørspatient igennem mange år. Jeg er skizofren, og da jeg kom på Skovhuset, var jeg så dårlig, at jeg bare lå i sengen i de første otte måneder. Siden er det langsomt gået den rigtige vej, og jeg deltager nu fuldt ud i miljø- og gruppearbejdet sammen med de andre.

På et tidspunkt kom vores overlæge, Inger Bech, og fortalte os, at man ville spare fem medarbejderstillinger bort, hvilket selvfølgelig påvirkede stemningen hos os alle. Selv reagerede jeg med at blive nervøs og urolig. Senere kunne vi så læse i avisen, at man nu havde planer om at lukke Skovhuset, og da blev jeg bange.

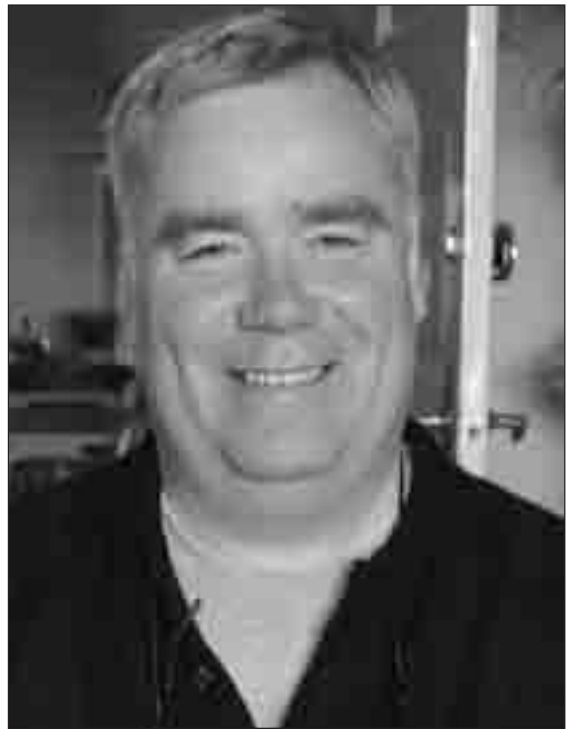
Hverdagen blev anderledes, og jeg kunne ikke koncentrere mig i den daglige undervisning og gruppearbejdet, for jeg vidste ikke, hvad jeg kunne tro på. At jeg på trods af min svære sygdom alligevel havde en fremtid for mig, var en af de positive ting, der langsomt var bygget op.

Så så vi læserbrevene i avisen, og vi forstod at vi ikke var alene, men at der var mange, som tænkte på os og bakkede op om Skovhuset. Det gjorde, at vi sammen fik mere mod på selv at invitere amtsfolk og landspolitikere her til Skovhuset og selv deltog i avisdebatten, som nu har kørt hele sommeren. Her på det sidste har Peter Duetoft taget initiativ til at oprette en støtteforening for Skovhuset, hvor både patienter og pårørende samt personale er med.

TV-Øst har været hos os to gange og har lavet udsendelser, hvor en bruger og flere medarbejdere er blevet portrætteret igennem en udsendelse, der hed "Den tynde væg".

At jeg tilhører den tunge gruppe af de skizofrene, kan jeg illustrere ved, at jeg for et halvt år siden fik et angstanfald, blot fordi jeg alene var på vej fra Skovhuset til byen Nykøbing for at gøre indkøb. Episoden medførte, at jeg i et halvt år har været bange for at gå alene ind til byen. Først nu, så længe efter, har jeg med andres hjælp overvundet angsten. Da dagen kom, havde jeg sikret mig en mobiltelefon, og havde aftalt med noget familie i Nykøbing, at de ville hjælpe mig, såfremt jeg igen skulle få et angstanfald.

Hvis man vælger at lukke Skovhuset, aner jeg ikke mine levende råd. Førhen flygtede jeg hjem til mine

Psykolog Bjarne Kronborg

forældre, hver gang jeg blev syg eller bange, men mine forældre er over 70 år, og tiden er inde til, at jeg må leve mit eget liv. Når jeg endelig tror på en fremtid, så vil det på længere sigt nok være i et bofællesskab, og det behøver ikke nødvendigvis at være sammen med andre sindslidende.

Den menneskelige kontakt

Psykolog Bjarne Kronborg har sammen med overlæge Inger Bech stået for opbygningen af Skovhuset.

Bjarne Kronborg, hvilke argumenter taler især for at bevare Skovhuset?

-Der er flere gode grunde til at bevare Skovhuset. For det første kan jeg pege på den store opbakning, der findes fra mange tidligere patienter og pårørende. Vi har en lang række succes historier, hvoraf flere er kommet frem i avisdebatten, som har været ført siden juni.

Eliminering af mistroen til medicinen er et vigtigt argument. For os har det taget ca. 10 år at opbygge det nuværende behandlingsmiljø. I samme periode har vi reduceret den daglige medicin med 2/3, og det er især opnået igennem den menneskelige kontakt, som i Skovhuset kan finde sted hele døgnet.

Et andet argument er, at vi her søger at udvikle og skabe et andet og bed-

re fundament hos patienten, som vedkommende kan bevare resten af sin levetid. Men et sådan fundament er meget tidskrævende og kan ikke forceres. Det består af en lang række værktøjer og erfaringer, hvor patienten lærer at opbygge en social funktionsevne. En effektiv behandling, der holder over tid, er en behandling, der kræver en langvarig indsats. Det kom især frem i debatten om recovery, hvor psykologen og forfatteren Alain Topor kommer ind på emnet ved at henvise til en lang række videnskabelige undersøgelser, som er blevet foretaget især i USA og Sverige.

Endelig er der det argument, at Skovhuset fungerer som et behandlings-tilbud for den tunge gruppe af sindslidende. Siden 1989 har man inden for almenpsykiatrien og distriktspsykiatrien henvist denne gruppe af patienter til os.

Normalt kan man opdele de sindslidende i tre grupper: Ca. 1/3 af dem, der bliver indlagt på et psykiatrisk hospital, kommer videre i deres tilværelse uden anden hjælp. Ca. 1/3 kan klare sig med en vedligeholdelsesbehandling. Den sidste tredjedel, der tilhører den tunge ende, klarer sig rigtig skidt. Her har det hidtil vist sig, at hospitals- og distriktspsykiatriens tilbud ikke slår til.

Den videnskabelige dokumentation

Anne Bastrup (SF) fra §71 Tilsynet har udtalt, at hun desværre kun kan komme i tanke om to steder, hvor terapien fungerer tilfredsstillende, nemlig på afdelinger i Svendborg og hos jer i Nykøbing Sjælland.

Hun opfordrer terapeuterne til at gøre mere opmærksom på sig selv og gerne fremlægge videnskabelig dokumentation for nytten af deres arbejde. Hvad er din mening om det?

-Hvis vi havde ressourcerne, ville vi hellere end gerne udføre en videnskabelig undersøgelse, så alle kan se resultatet af vores arbejde. I de 13 år Skovhuset har eksisteret, er vi allerede blevet kendt og anerkendt for vores arbejde, både her i landet og i udlandet. Fagfolk inden for psykiatrien ved godt, hvad vi har opnået her på stedet. Men det er normalt sådan inden for psykiatrien, at det er eksterne læger og andre videnskabsfolk, der udarbejder dokumentationen. Vi på

Behandlingscentret Skovhuset, Nykøbing S.

Skovhuset er et psykiatrisk behandlingscenter i Vestsjællands Amt, hvor personer mellem 20 og 40 år med skizofreni eller skizofreni-lignende sygdomme tilbydes langtidsbehandling. Gennemsnitsalderen er for tiden på 27 år. Opholdstiden svinger mellem 36 og 42 måneder.

Institutionen blev oprettet i 1989 og har fra 1. august 20 patienter og 21 ansatte. Patienterne bor på eneværelser.

En sengeplads på Skovhuset koster 1.800-2000 kr. i døgnnet. Til sammenligning koster en tilsvarende sengeplads på et sygehus ca. 3.000 kr. i døgnnet.

Patienterne bliver visiteret hertil af distriktspsykiatrien eller de psykiatriske afdelinger. Siden opførelsen har centrets funktion således været med til at aflaste den lokale psykiatri.

Miljøterapi og gruppearbejde er Skovhusets primære behandlingsmetoder, som bl.a. er baseret på en høj personalenormering. I det daglige kommer det til udtryk ved, at den enkelte inddrages som en aktiv deltager i det meste af det, der foregår, samtidig med, at patienterne hele tiden lærer at fungere sammen med andre i en gruppe, og at alt foregår i et miljø, der i høj grad er styret bevidst.

For det tilknyttede personale stilles der store krav til uddannelsen. Alle medarbejdere, såvel overlægen som rengøringspersonalet, har således gennemgået en to-årig uddannelse som miljøterapeuter, så man både i teori og praksis kan arbejde med opbygning af et miljø – fysisk, psykologisk og kulturelt. Ved rekrutteringen af personalet går man i øvrigt efter en stabilitet i personlighedsstrukturen, et højt tillidsniveau og en afbalanceret selvkritisk holdning, så forudsigelighed og troværdighed kan blive gennemgående faktorer i det miljø, som alle er en del af.

Skovhusets høje anseelse i faglige kredse har ført til, at man ingen problemer har med at skaffe personale til en så høj og ambitiøs målsætning. Den høje anseelse har i øvrigt medført, at man med jævne mellemrum får besøg fra de nordiske lande.

Skovhuset vil med glæde se frem til, at der bliver iværksat en videnskabelig undersøgelse, men jeg må her påpege, at det ikke er nok med optælling. Der kræves kvalitative

metoder, og man bliver nødt til at se på hele forløbet af patienternes behandling.

Skovhuset redede mit liv

Lisbeth Andersen, der er tidligere patient på Skovhuset, har deltaget aktivt i en løbende debat i Holbæk Amts Venstreblad, og hun skriver bl.a.:

I 1993 blev jeg, 31 år gammel, indlagt på Skovhuset med en psykose. Under mit ophold blev jeg mere sikker på mig selv og turde tro og håbe på en værdig fremtid igen.

Jeg lærte at tackle mine problemer, både personlige og sociale. Jeg lærte mig selv at kende på en ny måde, som gjorde, at jeg følte, at opholdet havde gjort meget godt for mig, da jeg 2 ½ år senere blev udskrevet fra Skovhuset, kom på Esbern Hus og senere i bofællesskabet Satellitten.

Skovhuset har hjulpet mig videre i den rigtige retning, og jeg mener, det skyldes det meget professionelle og dygtige personale og deres måde at arbejde med patienterne på. Kort og godt: de har reddet mit liv.

Her lærer man sig selv bedre at kende

Gunver Maria Sørensen har fortalt om sit syn på Skovhuset i OUTsideren nr. 35. Hun skrev bl.a.:

Da jeg kom ind her i Skovhuset, mente jeg, at det at være psykisk syg var en medfødt biologisk

defekt. I dag forstår jeg, hvor meget omgivelserne betyder for mit liv. Det er ikke nemt at være menneske, og hvis man ikke har fået grundlagt de basale egenskaber tidligt i livet, støder man konstant panden mod muren. For mig har det at forstå livet som en proces løftet sløret for min rolle. Det er, som om jeg nu lever i et helt andet land end for ti år siden, fordi min livsopfattelse har ændret sig så meget.

Jeg mener, at man gør samfundet en tjeneste ved at have en afdeling som Skovhuset. Det, vi lærer her, er at være os selv og turde stå ved det – ikke at spille en anden rolle og i yderste konsekvens ikke at søge ly i psykosens tågeslør. Kun ved at være sig selv kan man være et fuldgældigt medlem af en demokratisk proces. Levede vi i et diktatur, ville det jo være ligegyldigt, hvis vi alle gik rundt og var gale, men i demokratiet betyder det noget, hvem vi hver især er.

Mange af os heroppe i Skovhuset har ikke fået den tilstrækkelige bagage med hjemmefra, og det har givet os mange nederlag senere i vores unge liv.

Selvom jeg føler en personlig forandring, vil det at stå ved mig selv jo bestandig være en opgave i mit liv, og i forbindelse med at leve i et demokratisk samfund vil det at sætte min egen naturlighed i højsædet jo til stadighed være en form for kamp, som jeg i dag kan se som en udfordring til livet.

fortsat fra side 10

Jeg gik nu i gang med 10. klasse om igen for at genopfriske skolekundskaberne og blive klar oven på sådan en psykose.

Det gik med hiv og sving med støtte fra en psykolog, da jeg tog sygeeksamen med støtte fra psykologen fra Montebello.

De erfaringer, jeg fik med stedet Montebello i Helsingør, var socialpsykiatri. Det var som sagt et projekt.

Jeg fik meget gavn af støtten. Jeg lovpriser sådan en form for behandling. Det virkede menneskeligt og gjorde såmænd ikke så ondt på mig.

Jeg tror, hvis vores politikere får sådanne beviser op til overfladen af os brugere, ja, så tror jeg, mange psykisk sårbare - som jeg kalder os - vil få et bedre liv.

Jeg håber meget på, at LAP, SIND, Pårørende og OUTsideren vil arbejde sammen og ikke bekrige hinanden, som jeg har følelsen af.

Vi må finde en strategi, som fører til mere

Recovery. Jeg ved godt, der er brugere, der har meget svært ved pen og papir. Men så lad da brugere med talent for det hjælpe til.

Af Lars Strange - 3600 Frederikssund

Vi burde stå sammen

Hvis samtlige foreninger gik sammen om en overordnet styrelse og trukket på samme hammel, kunne vi overfor det politiske system få mange flere ting igennem og forhåbentlig en bedre forståelse for vore psykiske syge.

Kommentar

af Mogens Lind

Mogens Lind

Jeg lærte tidsskriftet **J**OUTsideren at kende for nogle år via mit frivillige arbejde i SIND. Jeg læser bladet med interesse, der er jo nok af frustrationer, der i dette udmærkede blad kommer ud, som måske, som den ansvarshavende redaktør skriver, burde foregå i andre fora.

Jeg kan se at redaktøren også sidder i foreningen LAP's landsledelse, og der er kritik imod denne i et indlæg i bladet.

Jeg genkender kritikken imod SINDs landsledelse, som desværre har delt SIND op i mange fraktioner, lige fra Galebevægelsen og Landsforeningen for pårørende til psykisk syge til Psykiatrifonden, og nu har jeg læst om nogle mennesker i Jægerspris, der er ved at danne foreningen: Den frivillige samfundshjælper.

På samme måde har jeg lært f. eks. Torsten S. Dinesen at kende via Brugerens Stemme.

Det, der kan gøre en noget frustreret, er, at så mange mennesker vil gøre noget godt for vore svage medborgere i samarbejde med dem, der har sygdomme eller er pårørende til disse. Jeg stiller derfor spørgsmålet, hvorfor deler vi os op i forskellige fraktioner i stedet for at gå sammen, idet det jo er det samme, vi vil?

Man kan også skælde landsledelsen ud. Jeg er ikke selv imponeret over den nuværende i SIND, men jeg har ikke tænkt på at møde op på vort landsmøde og stille mig til rådighed, idet jeg lægger mine SIND-kræfter i min lokalafdeling i Birkerød, som er et velfungerende hold.

Havde samtlige foreninger gået sammen med

en overordnet styrelse og trukket på samme hammel, kunne vi overfor det politiske system få mange flere ting igennem og forhåbentlig en bedre forståelse for vore psykiske syge. Desværre glemmer mange, hvad de er valgt til, når de sidder på de udvalgte poster og tager kritik fra medlemmer ilde op, og så ender det med, at tingene går i hårknude, og de bliver desværre personlige.

Vi skal også arbejde sammen med det politiske system på tværs af de politiske holdninger, så er det nemmere. Ved Amts/Kommunevalget sidst studsede jeg over et angreb i en avis af Lea Kjær Joyce, repræsentant fra L.A.P.

Få dage før valget meddelte hun, at man skulle stemme på politikere, der arbejdede for de psykisk syge, og samtidig stillede hun nogle spørgsmål fra foreningen L.A.P. For det første var der ikke en chance for at nå at besvare disse, hvad jeg synes er unfair.

Men jeg havde også personligt gjort opmærksom på i den samme presse, at jeg er formand for SIND/Birkerød og samtidig konservativ og var opstillet i kommunen. Derfor kunne Lea Kjær Joyce have rettet henvendelse til mig.

I stedet for opbakning til de mennesker, der prøver på at få den indflydelse, der skal til for at ændre tilstanden til det bedre, så tager man hellere skyklapper på og fremmer egne meninger.

Jeg giver Michael P. Krogen venligsommerhilsen fra en, der lærte psykiatrien at kende fra et 26-årigt ægteskab via min afdøde hustru med diagnosen: Maniodepressiv. Jeg læste, som skrevet står, med interesse din redaktionelle kommentar, hvor der står: Der mangler måske et indlæg fra dig.

M.V.H. Mogens Lind

Formand SIND/Birkerød Lyngborghave 52, 2. tv. 3460
Birkerød.

En diagnose er næsten altid ensbetydende med en medicinsk løsning. Det kan ende med at fastlåse os mennesker, idet vi ikke hjælpes ud af vores livssmerte, men kun får hjælp til at lægge låg på.

Kommentar

af Af Lone Olufsen foto Jette Nielsen

Diagnosen – sand eller falsk?

”Min overlæge er god til at stille diagnoser. På mig har han f.eks. gennem tiderne stillet otte forskellige.”

Jeg indleder med en af Van Gagh´s mange stikkende vittigheder fra hans bog ”Brumbasser”, som meget rammende fortæller, at det afhænger af øjnene, der ser. Hvem har patent på sandheden?

Og hermed også en tak til Egon Gad Johansen, fordi du reagerede på mit debat indlæg i Outsideren nr. 37, som blandt andet handlede om, hvordan mennesker med psykiatriske diagnoser udstødes via de ord og det sprog, hvormed de beskrives.

Jeg er enig med Egon Gad Johansen i, at man skal være ærlig – både i forhold til én selv og sine omgivelser, og erkende hvis ens liv er kommet ud af balance. Spørgsmålet er, hvordan vi vælger at

beskrive et menneske, der er kommet ud af balance, og hvilken vej der vælges, for at det menneske kan leve sig ud af sin ubalance eller livssmerte. Hvis ikke vi kan leve os ud af ubalancen, kan vi måske lære at håndtere den.

Det er så forbandet vigtigt, at vi mennesker med psykiatriske diagnoser ikke bliver distanceret ud af livet, men at vi generobrer vores plads i livet og bliver de medmennesker, vi er, med gensidige relationer.

Vi skal ind i livet og lære os selv at kende som mennesker, der har en smerte – en livssmerte (måske du selv ville beskrive din situation med andre ord) på lige fod med andre mennesker, der også har en smerte. Men samtidig vide, at vi er meget mere end denne smerte.

For at blive en del af livet, må vi beskrive os selv med ord, som både vi og andre kender fra os selv.

Det er vigtigt, at vi skaber et forhold til os selv, der er mere – langt mere end et uforståeligt, fastlåst billede.

I et citat af Alain Topor i bogen ” At komme sig” siger han følgende:

" I en anden kulturel sammenhæng end den, som dominerer det moderne samfund, tenderer skizofrenibegrebet mod at have udtjent sin rolle, fordi dets indhold afviger alt for meget fra den virkelighed, det skulle dække og hjælpe til at forstå og håndtere.

I kontakt med andre kulturer og i forbindelse med nedlæggelsen af psykiatriske institutioner skabes der andre måder at gestalte, forstå og forholde sig til psykiske lidelser."

Diagnosen er et udsnit af et menneske, som man finder frem til ud fra en bestemt synsvinkel og kommer derved til at behandle sygdommen i stedet for mennesket. Man kigger ikke på de livssammenhænge, som symptomerne er opstået i.

Nu har man i mange år lært folk med psykiatriske diagnoser at være meget bevidste omkring deres egen mangelfuldhed. Hvad med om man lærte noget om, hvad folk kan, når man hjælper dem til at vide, hvem de selv er?

At afdække livsproblemer på en snæver måde skaber endvidere megen lidt plads for at kunne handle i forhold til sin egen situation. En diagnose er næsten altid ensbetydende med en medicinsk løsning.

Det kan let ende med at fastlåse os mennesker, idet vi ikke hjælpes ud af vores livssmerte, men kun får hjælp til at lægge låg på.

Nu har man i mange år lært folk med psykiatriske diagnoser at være meget bevidste omkring deres egen mangelfuldhed.

Hvad med om man lærte noget om, hvad folk kan, når man hjælper dem til at vide, hvem de selv er? Et selv,

der ikke bliver dikteret udefra, men et selv, der former sig i respektfuld kontakt mennesker imellem.

Det drejer sig ikke nødvendigvis om integration i gængs forstand, men om at komme til at føle sig respekteret og værdifuld i et ægte møde og fællesskab.

Søren Juul citerer følgende i sin bog "Sårbarhedsskabende træk i det moderne samfund":

"Psykisk sygdom opfattes af Goffman som en afvigerkarriere, hvor afvigeren fastholdes i en sygerolle i kraft af omgivelsernes stempeling (stigma).

Denne stemplingsproces er ifølge Goffman en væsentlig årsag til selve sygdommen. (Goffman, 1961 og 1964).

Sandt eller falsk? Bedøm selv!

Café Offside

TLF: 35 37 04 73

arbejdsglæde - fællesskab - økologi

Brug caféen:

Som frivillig cafémedarbejder:

Hvis du er førtidspensionist eller arbejdsledig, kan du blive frivillig cafémedarbejder. Vær med til at drive en god café - du vælger selv arbejdsdage og -opgaver. Der kræves ingen forkundskaber. Ring og hør nærmere. Caféen er fra 1997 godkendt som økologisk Café.

Som kunde:

Kan du spise et sundt måltid varmt mad for 25 kr., læse dagens avis, få en sludder med naboen og nyde billederne i cafégalleriet.

Ca. en gang om måneden er der aftenåbent med musik, foredrag og lign.

Stats-
kontrolleret
økologisk

Priser:

Dagens ret	25,-
Kaffe	4,-
Ostemad	8,-
Søbogaard vand	10,-
Koldskål	12,-

Åbningstider:

Mandag:	10-15
Tirsdag:	10-15
Onsdag:	10-15
Fredag:	10-15

Køleskab contra følelserne

Psykiateren kan man ikke bare skifte ud – selvom man har lyst

Kommentar

Af Tina Nurby, foto: Jette Nielsen

Forstil dig, at dit køleskab er gået i stykker. Du tager knoglen, ringer til en reparator og beder om hjælp hurtigst muligt.

Du har heldigvis et stort udvalg i telefonbogen, og du vælger måske reparatøren ud fra stemmen i telefonen, reparatørens måde at tiltale dig. Måske ud fra hvornår reparatøren kan komme, hvilket selvfølgelig skal være hurtigst muligt, da køleskabet ellers render over, maden begynder at lugte, og du skal til at spekulere på hygiejne.

Reparatøren kommer samme dag, det er der absolut ingen tvivl om med det udvalg, vi har i Dagens Danmark, så kan du sagtens finde en.

Reparatøren er hamrende ubehøvlet, har måske egne problemer, er pisse dyr og går allerede efter 15 minutter. Du står tilbage med en dårlig smag i munden, du har allermest lyst til at kaste en køkkenrulle efter ham, gør det måske endda.

Det næste, du siger til dig selv, er,

”ham bruger jeg aldrig mere, og jeg vil aldrig anbefale ham til nogen som helst”.

Måske du endda sender en klage til hans chef. En ting er sikkert, du bruger ham aldrig mere. Næste gang et nyt problem opstår med dine hårde hvidvarer, slår du en ny reparator op.

Du glemmer aldrig hans navn, og sådan er det bare!

Så er det jeg tænker, hvad med når det er følelserne, den er gal med?

Når mennesker er indlagt på en psykiatrisk afdeling, er der tilknyttet psykiatikere, psykologer, plejepersonale, rengøringspersonale etc. etc. Det menneske der har en fejl i følelserne, den fejl kan være midlertidig eller kronisk. Det menneske kan ikke bare ringe efter en reparator. Det menneske er for en tid anbragt i behandlerens lange arme og får her tilkendt eksempelvis en psykiater.

Denne psykiater er måske hamrende ubehøvlet, har måske egne problemer, forlader dig måske allerede efter 15 minutter, men ham kan man ikke bare skifte ud. Han er ansat på netop det psykiatriske hospital, du for en periode er indlagt, og her kan man ikke bare kigge i telefonbogen, finde en ny til næste gang.

Således er der stor forskel på at få repareret et køleskab og ens følelser. Om det ene er bedre end det andet, lader jeg være op til jer.

Socialpsykiatri i praksis

Her er gode anvisninger på, hvordan man kan indrette nogle socialpsykiatriske tilbud, så der er plads til alle.

Boganmeldelse

Af Svend Balle

Socialpsykiatri kalder man det i Danmark, hvilket i udlandet svarer til det, man endnu mere halsbrækkende kalder 'psykosocial rehabilitering'. Bogen forsøger med udgangspunkt i forskellige tilbud til sindslidende i Holstebro og Lemvig at beskrive, hvad det egentlig er, man gør (eller kunne gøre) inden for det mærkelige bindeled imellem psykiatrien og arbejdsmarkedet, som kalder sig selv socialpsykiatri.

Henrik Dybvad Larsen, som på udgivelsestidspunktet var ansat i et af tilbuddene, beskriver området som en pose blandede bolsjer. Det skyldes, at de enkelte kommuner og amter har oprettet mange forskellige tilbud, som ikke altid ligner hinanden, og at de tit har en forskellig historisk baggrund.

De forskellige tilbud, som omtales i bogen, er et dag- og døgncenter for den brede gruppe af psykisk syge, et døgncenter for de mere kronisk syge og en åben café, hvor sindslidende kan arbejde side om side med folk, som bare er arbejdsløse.

Ikke overraskende er personalets funktion mere fremtrædende på døgncentret end på caféen. At se sig som en del af en større verden uden for psykiatrien bliver også nemmere et sted, hvor mødet med omverden konstant opstår ved, at døren ud til gaden går op. Verden bliver større et sådant sted. Men inden den kan blive så stor, skal den desværre for en del sindslidende være lille. Og det er sikkert også godt. For den lille verden giver tryghed.

Et eksempel på en sådan lille verden er f.eks. bogens beskrivelse af, hvordan et værested opstod på det dagcenter, bogen omtaler (som hedder »Kafferisteriet«). En sofagrube stod tilfældigt et sted, hvor brugerne af stedet kom forbi efter den daglige undervisning. Det var ikke altid, at alle havde overskud til at følge det hele, og alternativet var, at man bare gik hjem. Når den ene bruger gik hjem, gik den næste også hjem. Men da sofagruppen var blevet udrustet med en medarbejder og noget kaffe, kom folk hen og satte sig. Langsomt voksede der et værested frem.

Bogen giver i det hele taget mange steder gode anvisninger på, hvordan man kan indrette nogle socialpsykiatriske tilbud, så der er plads til alle. Den kan sikkert gøre nogen misundelige rundt omkring, og måske er der også nogle af de forhold, bogen omtaler, som dagligdagen i Holstebro og nærmeste omegn simpelthen ikke står mål med. Bogen slår i det indledende kapitel fast, at sindslidendes udvikling ikke altid er som en bjergbestigning, men det minder mere om en strandeng, der ændrer udseendet år for år, men tit vender tilbage til det udseende, den havde året før.

Jeg kan selv godt lide den kritiske beskrivelse af terapeuten som detektiv, dommer og som guide. De færreste psykisk syge ønsker vel at blive krydsforhørt eller komme i retten for noget, de måske ikke har gjort. Detektivens og dommerens måde at spørge på giver heller ikke

psykisk syge særligt meget.

Dybvad Larsen anviser, hvordan man så skal henvende sig til psykisk syge for at vise dem respekt i stedet for at behandle dem som kriminelle.

Samlet set kortlægger bogen et område, som kan være svært at skaffe sig et samlet overblik over. Og kortlægningen sker efter en rejse inden for få kilometer. Bogens force er, at den på en måde, som de færreste andre bøger, grundigt får beskrevet noget, som der sandelig også er gjort nogle overvejelser omkring. Min eneste kritik er nok, at det sker med medarbejderens øjne. Der tegnes på den måde mange steder et billede af sindslidende som nogle, der kun udvikler sig i kraft af gode behandlere. Det fører imidlertid ikke nødvendigvis sindslidende ud af institutionerne. Det kræver også i høj grad en indsats af dem selv.

Socialpsykiatri – Et systemisk perspektiv

Henrik Dybvad Larsen (red.), (318 sider), Munksgaard 2000 (kan lånes på biblioteket)

Hjernen som syndebuk

Boganmeldelse

Af Svend Balle

Den biologiske psykiatri får i denne bog et grundstød, men bogen er i sit perspektiv langt mere dybtgående end blot snævert anti-biologisk. Forfatteren til bogen, som er uddannet neurolog og psykiater (dog uden at have haft patienter på noget tidspunkt), påpeger en stor sammenhæng imellem den biologiske retning inden for psykiatrien de seneste 30 år og så en almen tendens i samfundet som sådan til at beskrive verden, så den kan måles og vejes. Det, mener han, er alt for snævert. Han mener heller ikke, at et menneskes psykiatiske problemer blot har at gøre med en hjerne, som ikke fungerer.

Problemet med et sådant synspunkt er ifølge Valenstein, at undersøgelser af hjernen igen og igen giver forskellige og ofte modstridende resultater, og at undersøgelserne også tit er lavet, for at de kan passe til de medikamenter, som er lavet til at behandle psykisk syge. Han lægger meget vægt på det synspunkt, at det godt kan være, at et bestemt medikament hjælper på den pågældende sygdom, men at man i så fald ikke ved, hvorfor det gør det.

Medikamenter rammer for bredt

Et eksempel på denne kritik går på, at to af hjernens meget omtalte signalstoffer, dopamin og serotonin, skulle have en indflydelse på udviklingen af psykose og depression. Den typisk skizofrene skulle have mere dopamin cirkulerende rundt end andre, men det er ifølge Valenstein aldrig blevet påvist, for det skulle forudsætte, at vedkommende havde lettere ved at optage dopamin (i fagsproget flere receptorer), og det er der ingen beviser for. Valenstein påpeger desuden, at mange medikamenter, også de nyest fremstillede, f.eks. det antipsykotiske Zyprexa, har vist sig at indvirke på en række receptorer i hjernen, som har vidt forskellige funktioner. Medikametent rammer altså bredere, end det blot markedsføres som. Et andet eksempel er det antidepressive Wellbutrin, der markedsføres under et andet navn (Zyban), når det skal bruges til at bekæmpe rygevaner.

Om serotonin siger Valenstein, at selv om nogen hævder, det kun skulle findes i hjernen, og at det kun har at gøre med en regulering af appetitten, så er det altså ikke helt rigtigt. For det er fundet flere andre steder i kroppen, og man har påvist, at det virker på meget mere end appetitten.

Biologisk psykiatri holder ikke

Det er ikke Valensteins pointe at gå imod den biologiske psykiatri, blot fordi den er biologisk. Det er bestemt heller ikke humanisten eller samfundsforskerens indgang til psykiatrien. Det er snarere et forsøg på at skabe sig et overblik i den samlede forskning for at finde frem til, hvad der holder og ikke holder. Selv om han flere steder kritiserer medicinalindustrien for at gribe forstyrrende

ind i denne forskning, er det derfor kun indirekte og via den historiske gennemgang, bogen giver, at han når frem til den egentlig årsag til opblomstringen af den biologiske psykiatri. Hvilket jeg selv forstår som en mere teknologisk måde at ville erkende menneskers liv på. Hen imod slutningen er han også inde på, at nogle patienter måske også kunne få gavn af en kombination af piller og psykoterapi.

Samlet set er det altså en kritik af den enøjede biologiske psykiatri, som desværre også trives i Danmark. Bogen kan læses af alle, som har en interesse i de her sager, lige fra den enøjede psykiater (som formodentlig bliver mindre enøjet) til den mest rabiate antipsykiatrisk indstillede, som Valenstein bestemt ikke kan siges at tilhøre. Sprogligt set er den heller ikke så svær at komme igennem trods længden – selv om den nok kan virke lidt tør og teoretisk sine steder.

Eliot Valenstein

Hjernen som syndebuk (350 sider)

Hans Reitzels forlag 2002

350,- kr.

Hård kamp om formandsposten i SIND

Af Karlo Hansen og Carl Rosschou • Fotocollage: Jette Nielsen

Bente Djørup, som i femten år har været formand for landsforeningen SIND, får en politisk sværvægter som modkandidat ved formandsvalget på foreningens landsmøde i den sidste weekend i september. Peter Duetoft, forhenværende folketingsmedlem for CD, har efter opfordring fra flere af SINDs lokale kredsformænd og hovedbestyrelsesmedlemmer, besluttet sig til at stille op til et kampvalg.

OUTsideren har talt med flere kredsformænd og bestyrelsesmedlemmer i kredsene, og selv om en del ikke vil udtale sig om, hvem af de to kandidater de støtter, ser det ud til, at landsmødet bliver et meget tæt løb mellem de to. Udfordreren, Peter Duetoft, støttes bl.a. af kredsformændene i København og på Frederiksberg, mens Bente Djørup bl.a. har opbakning fra Århus og Ribe amt.

Fornyelse eller stabilitet

SINDs kredsformand på Frederiksberg, Ivar Goldman, som har været med til at opstille Peter Duetoft, udtaler, at SIND er blevet mere og mere topstyret og trænger til fornyelse.

Vi har manglet information og klar besked

om, hvad der foregår i de enkelte amter. Økonomien er mildt sagt forfærdelig, og der har været en række sager, bl.a. i Viborg og i forbindelse med afskedigelsen af en tidligere sekretariatsleder, hvor HK har anlagt sag for uberettiget firing."

Ivar Goldman mener yderligere, at der er behov for at ændre foreningens vedtægter, så formanden får mindre magt, og hovedbestyrelsen bliver slanket.

- Alt i alt kan vi forberede os på et landsmøde i september, hvor tiden er inde til en gennemgribende fornyelse af mange ting," konkluderer kredsformanden.

Lise Rahm, kredsformanden for Århus Amt, støtter den siddende formand. "Her i Århus amt synes vi, at Bente Djørup har gjort et godt stykke arbejde i femten år. Hun har sagt, at hun vil trække sig tilbage om to år, og det vil give os tid til at finde et nyt formandsemne i ro og mag."

Peter Duetoft er Lise Rahm ikke meget for. "Han er en tidligere landspolitiker, og jeg tror, at han bare vil bruge formandsposten til at komme ind i folketinget igen."

Den holdning deler Rita Winther fra Storstrøms Amt ikke. Hun erklærer, at hun vil stemme på Duetoft. "Han er en erfaren mand, som har vist, at han er meget interesseret i de sindslidendes forhold.

Efter min mening har der været for meget uro i landsforeningen og for mange ting er ikke, som de skal være."

Ellinor Palm Pedersen, Københavns amt, mener, at Peter Duetoft er en af de bedste fortalere for sindslidende, og at han har en særlig gennemslagskraft, som SIND har manglet med Bente Djørup som formand.

Blandt Peter Duetofts støtter går kravet om fornyelse igen. Det understreger blandt andre Frede Budolfson fra Ringkøbing Amt, som tilføjer: "Jeg tror, at Peter Duetoft vil have større gennemslagskraft i medierne, og det har SIND brug for. Vi har været glade for Bente Djørup, men nu er tiderne skiftet, så vi har brug for nye kræfter." Og i Vestsjælland er man på samme linje. "Jeg har været glad for Bente Djørup som formand i mange år," siger kredsformanden Erik Svendsen. "Men jeg mener, at der er sket for meget inden for de sidste fire år. Der er ganske enkelt ikke mere tillid tilbage."

Formanden for SINDs brugerudvalg, Anders Bundgård, som selv er bruger, er tilfreds med Bente Djørup og vil støtte hendes kandidatur. Det er hans fornemmelse, at tilfredsheden med Bente Djørup er udbredt blandt brugerne i SIND. Også fra SINDs kreds i Ribe lyder der tilfredshed med Bente Djørup, og Hakon Kristensen erklærer, at han vil stemme på Bente Djørup og anbefale de øvrige delegerede at gøre det samme.

En del af de tillidsfolk, OUTsideren har talt med, ønsker ikke at udtale sig om, hvem af de to kandidater, de støtter. Kim Rattenborg, som er medlem af SINDs hovedbestyrelse og bruger, siger: "Det kommer ikke jer ved, hvad jeg mener om den sag."

Underskud

Splittelsen omkring formandsvalget afspejler en situation, der har været i hovedbestyrelsen længe. Den er delt i en opposition og en fløj, der

støtter Bente Djørup. Et kampvalg om en ledig plads i det magtfulde forretningsudvalg endte for nylig med, at formandens kandidat blev valgt med tretten stemmer mod tolv.

Til det forrige landsmøde stillede utilfredse kredse et forslag til vedtægtsændringer, men forslaget nåede ikke at blive behandlet på mødet. Det var der ikke tid til. Forslaget kommer op igen i år – hvis formandsvalg m.v. levner plads til det.

De utilfredse medlemmer opfatter Bente Djørups ledelsesstil som egenrådig og lukket, og de mener, at der er et demokratisk underskud i SIND. Alt for meget foregår fra formandskontoret, uden at hovedbestyrelsen bliver inddraget.

- SIND har under Bente Djørups ledelse været alt for lukket, og der har ikke været plads til kritik," fastslår Ellinor Palm Pedersen over for OUTsideren. "Hverken menige medlemmer eller andre i SIND får mulighed for at komme til orde."

Regnskaberne beskrives som uigennemskuelige. Ifølge OUTsiderens oplysninger har der i 2002 været et underskud på 3 mio. kr. på den ordinære drift.

Ekstraordinære indtægter i form af arv har givet noget luft, men den økonomiske situation er fortsat meget bekymrende.

En gyser

Der er lagt op til et dramatisk landsmøde med et kampvalg om formandsposten, som kan udvikle sig til en sand gyser. Kandidaternes synspunkter drukner næsten i valgkanonernes bragen, men vi ville gerne have gengivet dem herunder. Læs mere om det herunder.

Uanset om det bliver Djørup eller Duetoft, som løber af med sejren, står den kommende formand og nyvalgte hovedbestyrelse over for en enorm opgave med at klinke skårene og overvinde splittelsen i foreningen samtidig med at økonomien skal rettes op.

Kandidaterne

OUTsideren har fosøgt af indhente kommentarer fra begge formandskandidaterne. Som det fremgår er det ikke lykkedes at få Bente Djørup til at svare. Derfor må læseren nøjes med Peter Duetofts synspunkter samt de spørgsmål vi skriftligt har stillet Bente Djørup.

Men vi forstætter dækningen på vores af landsmødet på hjemmesiden (outsideren.dk), og bringer svarene. Når de dukker op.

Udfordrer

Peter Duetofts engagement i psykiatrien opstod i 1989, da han som folketingsmedlem blev præsenteret for en sag om forholdene på to psykiatriske hospitaler. Han besøgte Sankt Hans og Nordvang og blev forarget over de vilkår, patienterne blev budt. Siden har han i Folketinget og som medlem af amtsrådet for Københavns Amt arbejdet for at bedre sindslidendes vilkår. I de tolv år jeg har arbejdet med området som politiker, er

jeg aldrig blevet kontaktet af SIND fra centralt hold.

Men jeg har fået et godt forhold til mange mennesker i lokal- og amtskredse, og da jeg fik opfordringen til at stille op til posten som landsformand, sagde jeg ja," fortæller Peter Duetoft til OUTsideren. "Det er en katastrofe, at arbejdet er præget af splittelse mellem mange foreninger. Hvis jeg bliver valgt, vil jeg invitere formændene for bruger- og pårørende foreningerne til et møde om at koordinere indsatsen," fortsætter han. Og tilføjer, at det ikke er for at lægge de andre foreninger ind under SIND, men for at landsforeningen – som den store, gamle organisationen på området – kan leve op til sit ansvar og spille en samlende rolle for en fælles indsats.

Blandt de forhold, Peter Duetoft i øvrigt lægger vægt på, er at ændre den lukkethed, der præger SIND, og på at være meget lydhør over for både de lokale kredse og amtskredsene.

"For det er jo der, tingene sker," siger han. Som formand vil han bestrebe sig på at mødes med de enkelte amtskredse mindst en gang årligt og med lokale kredse i så stort omfang, som det kan lade sig gøre.

Den siddende formand

THE ANSWER IS BLOWING IN THE WIND ...

Onsdag den 14. august stillede OUTsideren efter telefonisk aftale SINDs landsformand, Bente Djørup, en række spørgsmål til brug for denne artikel. Og vi har senere fulgt op med telefonopringer og e-mail. Redaktionen af dette nummer er afsluttet tirsdag den 20. august klokken 12 – og vi venter stadig på svar. Vi ville gerne dække begge parter synspunkter, men for Bente Djørups vedkommende må vi nøjes med at bringe spørgsmålene denne gang:

- Du har siddet som formand i femten år. Hvad, synes du selv, er det vigtigste, du har udrettet?

- Hvad er den vigtigste grund, til at de delegerede skal genvælge dig som formand?

- De amtsformænd, der støtter Peter Duetoft, taler om et behov for fornyelse. Er det noget, du kan genkende? Er der nogle områder, hvor du selv synes, at der skal laves noget om?

- En del af kritikken mod SIND og mod dig som formand handler om brugerindflydelse. Kan du forestille dig, at brugerne får større direkte indflydelse i SIND?

- Kan du forestille dig et samarbejde med landsforeningen LAP og de tre pårørende foreninger? Og hvordan?

- Flere af de kredsbestyrelsesmedlemmer, vi har talt med, siger, at SIND ikke har styr på økonomien, og at der har været store driftsunderskud. Er det korrekt? Og hvad skyldes det?

Støtte og Kontakt Centeret

Tlf. 33 14 9841

Døgnrådgivning

Åben for personlig og telefonisk kontakt alle årets dage for sindslidende københavnere. Personlig rådgivning, gratis og anonymt alle dage 9-22.

Vi tilbyder juridisk, psykologisk og socialrådgiver støtte. Telefonisk rådgivning hele døgnet.

Café 24

Åbent alle årets dage fra kl. 14-22. Vi serverer varm mad hver dag kl. 18.00. Linnésgade 24.

Der er også mulighed for værksteder og andre aktiviteter.

Støtte Kontakt Personer.

Du kan få hjælp i hverdagen helt anonymt og gratis.

Linnésgade 24²

1361 Kbh. K.

SINDSLIDENDES KULTUR – VÆRESTEDSKULTUR

Der er mange tilbud til sindslidende rundt om i landet. I Københavnsområdet ligger fire af de fem, denne artikel handler om. Tilbuddene danner forbindelsesleddet imellem psykiatrien og verden udenfor. Men de er også områder for en særlig kultur – de sindslidendes kultur – værestedskulturen.

Reportage

Af Svend Balle; Fotocollage: Jette Nelsen

Kultur kan være mange ting. Det kan være at gå på museum, det kan være et udspring fra trapezen i et cirkus. Men det kan også være meget mere end det. At komme på et værested for sindslidende er jo også en slags kultur. Kultur er at få verden ind, men det er også selv at være en del af verden. Ved en række besøg på forskellige væresteder i Københavnsområdet og en tur til »Højskolen - en bro til livet« i Snoghøj ved Fredericia, forsøgte jeg at afdække, hvad for en slags kultur, man får af at komme de steder, hvor sindslidende typisk kommer.

Besøgene fandt sted som led i min uddannelse til cand.mag. Nogle af stederne kendte jeg på forhånd godt, og et af stederne kommer jeg jævnligt. Jeg var på den måde ikke kun en outsider til stederne, men også lidt af en insider.

De sindslidendes kultur?

Når kultur skal kobles til noget med psykiatri, så virker det underligt at tale om psykiatriens kultur, og det bliver heller ikke bedre, når 'psykiatribruger' kommer med. En indlæggelse er ikke ligefrem det mest kulturberigende, man kan komme ud for. Det samme gælder vel også for en tung depression, hvor man i de fleste tilfælde undgår at blive indlagt.

Sindslidelse kan man slæbe rundt på resten af sit liv. Sindslidelsen er nærmest som en social stilling: »Hvad er du, advokat, skibsredder?« »Nej, jeg er såmænd bare sindslidende«. Det hænger naturligvis også sammen med, at selv om advokaten kan få en sindslidelse, så er det tit nemmere for ham at vende tilbage og genoptage sit arbejde, end det er for den, som efter indlæggelse ikke har anden titel end førtidspensionist eller arbejdsløs. Selv om advokaten kan føle et vist skæbnefællesskab med førtidspensionisten, så er han nok ikke værestedets målgruppe.

Når det er sagt, så vil jeg skynde mig at understrege, at alle væresteder ikke er ens. Når alt kommer til alt, så er det måske kun kaffen og en medarbejder, der binder værestederne sammen. På flere af stederne, jeg besøgte, frabad man sig også ordet 'værested'. Som en af dem sagde: -Man sidder jo ikke bare og er. Nej, tænkte jeg, betegnelsen indebærer nok for lidt handling, det opfordrer bare til passivitet, og at de sindslidende skal gemmes af vejen.

Forskellige tilbud

Jeg valgte altså at besøge fem forskellige steder. Stederne i København var:

- 1) Netværkstedet Thorvaldsen, som er et brugerstyret aktivitetssted,
- 2) Netværkstedet Offside, som er et aktivitetssted ledet af en socialpædagog,
- 3) Den grønne daghøjskole, som er et undervisningssted, men også base for en række aktiviteter i lokalområdet,
- 4) Fountain House København, som er et aktivitetssted, hvor et job på arbejdsmarkedet spiller en væsentlig rolle.
- 5) »Højskolen - en bro til livet« er en folkehøjskole, hvor kun sindslidende optages. Den har for tiden til huse i Snoghøj ved Fredericia.

Det følgende er citater fra de interviews, som var baggrunden for den rapport, jeg afleverede til eksamen. De siger efter min mening noget meget betegnende om stederne.

Hvordan skal det være

Netværkstedet Thorvaldsen (hjemstedet for Galebevægelsen bl.a. og bladet Amalie) er brugerstyret, og det gør man meget ud af, fortæller Caia Garupi, som er en af de gamle brugere, men tilføjer:

Selv om vi kalder os brugerstyret, så er det naturligvis som på en hvilken som helst arbejdsplads, at de, som har været et sted længe, de sidder med en kæmpe viden, og det er klart, at det er deres opgave at prøve at få denne viden formidlet videre. Så kan folk tage den eller lade være, og derfor vil de jo altid få en rolle ved at råbe højest på møder, mig selv indbefattet. Jeg er en af de der forfærdelige. Claus Bech Nielsen (som i lighed med Caia Garupi også er en af de gamle brugere, Red.) er mere dæmpet.

Men vi gør meget ud af at give plads for, at alle bliver hørt, og derfor kan møderne herved være forfærdeligt frustrerende. I dag skulle jeg f.eks. holde et foredrag om hele stedets opståen, og jeg har ikke fået lov til at sige noget som helst af det, fordi der igen var nogle, som havde nogle forståelsesproblemer om ditten og datten, og alle de der ting skulle så løses. Og jeg mener, at hvis vi havde haft en leder, skulle lederen nok have manet til ro og orden, og nu skal vi følge dagsorden. Men det har vi ikke, så der blev ikke nogen dagsorden, men vi fik sat tingene på plads, og det er det vigtigste, for sådan fungerer brugerstyring.

Arbejdsmarkedet

På Netværkstedet Thorvaldsen er man for nyligt begyndt at interessere sig for at åbne stedet mere og mere for omverden. Man er i fuld gang med

at starte et pladeselskab. Næste stop er måske et sæbe- og kosmetikfirma.

FountainHouse har længe haft arbejdsmarkedet som mål for et ophold på det sted. Her tager man fat i folk efter bare en måned, og selv om det ikke er alle, som kan komme ud på det store arbejdsmarked, så er der i hvert fald tit et job i Fountain House. I dette hus er man aldrig blot en bruger, men et medlem. Det er på den anden side ikke alt, som er så strømlinet. Som lederen Asger Søndergaard formulerer det:

Vi har her i huset både nogle, som går i gang med en uddannelse, vi har nogle, som bliver indlagt igen, vi har nogle, der vælger eller søger en pension og dermed vælger en anden vej, og hele huset kunne slet ikke løbe rundt, hvis ikke vi havde en kerne af medlemmer, som typisk får pension, og som kommer i det her hus igennem flere år, og som dermed giver den kontinuitet, der skal til for at få det til at køre rundt.

Der er så få medarbejdere, at medlemmerne bliver nødt til at tage deres del af ansvaret. Og du kan ikke bede et medlem, som kun har været her i to måneder, om at have et stort overblik over, hvad der skal ske her. Så der har vi en gruppe af medlemmer, som har været medlem af stedet her i nogle år, som ved, hvad der foregår i det her hus, og som ved, hvordan arbejdsopgaverne skal løses. De er også gode til at lære nye medlemmer op.

Kulturlivet og verden udenfor

På Den Grønne Dagshøjskole spiller arbejdsmarkedet ikke den store rolle. Her er der på den anden side en masse ture til mange forskellige steder, og de er faktisk åbne for alle. De er oprindeligt startet, fordi man mente, at der var mange, som havde lyst til at gå til f.eks. forskellige kulturaktiviteter, men når de ikke havde nogen at følges med, så var det ikke så interessant. I dag har der nu også på skolen udviklet sig selvstændige grupper, som på eget initiativ tager forskellige steder hen. Men kulturaktiviteterne er kun en lille del af noget meget større. Skolens leder Lis Lund Pedersen siger, at det drejer sig for skolen om at åbne vejen til alle de andre tilbud, som findes uden for de sindslidendes verden:

Det er jo en gevinst, hvis man kan gøre folk klar til at komme andre steder. Derfor er jeg også meget glad for, at de kan finde frem til at gå til noget, som alle andre går til. For nylig fik jeg et brev, hvor der stod, at jeg skulle have tak for, at der ligger så mange oplysninger på stedet, om hvad der foregår alle steder. For de vil så gerne ud at opleve forskellige steder. Det ene sted for vores målgruppe udelukker naturligvis ikke

det andet. Jeg siger ovenikøbet, at I skal plukke det gode alle steder og så få noget i rygsækken, som I kan bruge. Jeg føler derfor, at vi dygtiggør dem, og det er også hensigten.

Sindslidende har flere resurser end de tror

På Netværkstedet Offside har man (som omtalt i OUTsideren nr. 35) åbnet flere kurser på stedet for ikke-sindslidende, selvom det sker på de sindslidendes præmisser. Kan de klare at være sammen med de sindslidende, så er der ikke noget problem. Ved siden af det har man en meget velbesøgt dagligstue, hvor alle kan komme forbi og få en kop kaffe. Lederen af stedet, Lone Storm, mener, at sindslidelse og psykisk sygdom er noget mere foranderligt, end det tit bliver gjort til i dele af socialpsykiatrien:

Man er jo ikke psykisk syg hele tiden, og jeg synes, at det er synd, at man får den identitet udelukkende at være psykisk syg, for der er jo masser af andre sider af ens personlighed, som er lige så vigtige. Der er f.eks. en filosofisk side, og der er alt det faglige, man har arbejdet med tidligere, og der er måske netop nogle dybe menneskelige erfaringer, man har fået ved at have været ude i de her menneskelige tilstande. Og ofte oplever jeg en fantastisk tolerant indstilling til sine medmennesker, netop fordi man har haft sine egne usædvanlige oplevelser, at man altså bliver meget rummelig over for andre mennesker. Der er jo en masse positivt, en masse resurser i det enkelte menneske, ud over sygdommen. Så jeg synes, at man skal passe på, man ikke bare bliver en omvandrende sygdom. Men husker på, man også er skidegod til andre ting. Man skal huske på de positive sider ved sig selv.

Noget anderledes til sindslidende

»Højskolen - en bro til livet« blev oprindeligt startet, fordi de sindslidende havde svært ved at klare at være sammen med de ikke-sindslidende på de eksisterende højskoler. Skolens leder, Ronald Risvig, mener nu afgjort, at det kan være en fordel at komme på højskole, selv om man har en sindslidelse:

Her er jo ikke nogen behandling, og der er en anden omgangsform, end man er vant til på væresteder og aktivitetshuse. Ikke fordi der er noget i vejen med omgangsformen de steder, men den er anderledes på en højskole. Man rykkes jo ud af et dagligt miljø, hvor man har de roller og den placering, som man nu har.

Selv om man ikke har nogen behandling på stedet, så lægger han vægt på, at man har en professionel gruppe, man kan trække på, hvis der opstår problemer. Det gør det heldigvis sjældent. Og han fortsætter:

Måske bliver man også mere skærpet i forhold til, hvad der foregår i samfundet. Man får måske lyst til at læse aviser, se film, gå i teatret, mere end man havde før og med nye briller, fordi højskolen har været med til at skærpe interessen – give nye vinkler. Så på den måde tror jeg, at højskolen kan være med til at udvide ens kulturelle rum.

Og hvad kan vi så lære af alt det

De fem steder har alle forskellene til trods også en hel del ligheder. Mit interview med Caia Garupi, der bl.a. fortalte om lokalradioen Radioti, overbeviste mig om, at stederne er områder, hvor de sindslidendes kultur kan udfolde sig. Ikke to mennesker er ens – heller ikke sindslidende. Derfor er stederne også forskellige, fordi de skal passe til dem, som kommer der. Når man som jeg kommer udefra til sådan et sted, så virker et hvilket som helst nyt sted fantastisk åbent og spændende. Derfor var det vigtigt at få en snak med andre end lederen, som kendte stedet igennem længere tid.

Det slog for mig fast, at stedernes forskellighed også tit er en hæmsko. Det ville være bedre, hvis sindslidende kom flere steder, og måske også at medarbejdere gik mere på opdagelse hos hinanden. Det er godt, at sindslidende har særlige steder, hvor de kan dyrke yoga eller gå til svømning. Men der er også en anden verden udenfor, og skal man virkelig indtage den, så skal man også videre en dag til de tilbud, som findes uden for værestedets lille verden.

God dag og farvel

OUTsideren får ny pædagogisk konsulent

Af Michael P. Krog

Det er ikke altid let at sige farvel... Tit har vi en tendens til at ville fastholde nuet. En tryghedsnarkomani om at »vi véd hvad vi har - vi véd ikke hvad vi får«. En hjemstavnsdigter udtrykte det krampagtigt, som at »alt skal være som det var og blive som det er.«

Farvel til Kenneth Sørensen

OUTsiderens pædagogiske konsulent, Kenneth Sørensen, har efter 7 år på redaktionen besluttet sig for at gå på uddannelsesorlov. Kenneth var tidsskriftet OUTsiderens initiativtager og første redaktør fra de første spæde udgaver, som mere var nyhedsbreve, til bladet voksede sig større og blev mere og mere ambitiøst på egne og især psykiatibrugernes vegne. Kenneth er tilsyneladende en stor glad Næstveddreng, men man skal ikke tage fejl.

Bag hans drengede ydre skjuler sig en ukuelig vilje og en dyb menneskekundskab. Han er meget vidende inden for en lang række pædagogiske og faglige felter. Han har også stor interesse og indsigt i religiøse og åndelige spørgsmål.

Der har ofte på redaktionen været en religionsfilosofisk disput mellem Kenneth og især vores anden vidende på området Frank Fog, som jeg ikke udelukkende vil savne, da den ofte bevægede sig hinsides min fatteevne.

Men jeg og redaktionen vil savne Kenneth - og ønske ham al mulig lykke på den vej, han skal gå med de to dejlige kvinder i sit liv - Hanne og datteren Anna.

Goddag til Carl Rosschou

Vi har derfor måttet se os om efter en afløser for Kenneth som pædagogisk og journalistisk konsulent. Vi satte derfor en annonce i avisen den 6. juni. Vi søgte en person med mange og forskelligartede kvaliteter. Vi mener også, at vi har fundet et menneske som kan leve op til vore store krav. Det bliver den 48-årige forlagsredaktør Carl Rosschou fra Roskilde.

Han overbeviste med en bredspektret faglig og personlig erfaring. Carl Rosschou tror og håber, vi vil blive indledningen på en ny udvikling og måske ligefrem æra for OUTsideren. Vi er blevet mere modne og måske mere ambitiøse.

Mens Kenneth Sørensen er socialpædagog med stor journalistisk interesse, er Carl journalist med stor social og pædagogisk interesse. Derfor bytter de to faglige titler plads, og det håber vi, at OUTsiderens mange læsere vil mærke og blive glade for, efterhånden som vi udvikler os.

Velkommen til Carl Rosschou og hjertelig tak til Kenneth Sørensen!

Hovedstadens psykiatri ramt af besparelser

I Hovedstadens Sygehusfællesskab (H:S) svinges sparekniven i disse tider. Ca. 15 millioner kr. skal spares på Skt. Hans Hospital, og de andre afdelinger i fællesskabet skal hver spare mellem 1 og 2 millioner kr. Det omtaler Politiken (24.6.).

Jyllands-Posten fra 6.8. er nu inde på, at Københavns kommune måske vil bevilge lidt ekstra, end der ellers oprindeligt var planlagt.

Ekstra bevillingen vil blive anvendt til at oprette opsøgende psykoseteam på Amager, Indre Nørrebro og Nordvestkvarteret.

Om den går igennem afhænger af de meget vanskelige budgetforhandlinger, hvor psykiatri skal forhandles på lige fod med nedslidte skoler og meget andet. Under alle omstændigheder kan man i hovedstaden se frem til ringere selvmordsforebyggelse, mindre fokus på tidlig opsporing af unge skizofrene (som p.t. foregår i det såkaldte Opus-projekt) og dårligere behandling af ældre med psykiske sygdomme (det gerontologiske område). Derudover vil der blive større pres på Skt. Hans hospital, som i forvejen er overbelagt, fordi man har måttet lukke forskellige afdelinger. Der vil også blive større pres på distriktspsykiatrien, fordi en del dagpatienter fra Skt. Hans henvises til disse centre.

At det også er en dårlig ide, kunne en tidligere indlagt på Skt. Hans fortælle til Ekstra-Bladet (3.6.). Takket være en god behandling på afdeling M5 var han nu i stand til at bestride en stilling som førstemand i København.

Skulle han blot have været henvist til distriktspsykiatrien, ville han være bange for, han blot var vendt tilbage til sit gamle sygdomsmønster.

Vil du have anoreksi, så klik ind på nettet

Selv om vi i Danmark har en situation, hvor 5% af samtlige unge piger udvikler anoreksi (nervøs spisevægring), så er der oven i købet hjælp at finde til de andre, som desværre ikke er nær så tynde endnu.

Der er også hjælp til de 5%, som har udviklet anoreksi. Information (7.8.) omtaler flere

amerikanske hjemmesider, som er en »hjælp« til denne gruppe. På disse hjemmesider kan man finde en masse hvide løgne, man kan fortælle til familie og venner, om hvorfor man nu ikke vil spise noget i dag.

Man kan også finde anvisninger til, hvordan man får mindre appetit, end man har, hvordan man kommer af med kvalme og forskellige ubehag, og hvordan man mentalt dæmper sin naturlige sult.

Eksperter i spiseforstyrrelser er naturligvis langt fra begejstrede for de sider på nettet. Men der er tilsyneladende en vis interesse for siderne, for som en webmaster forklarer: Anorektikere har jo også brug for at gå hen et sted, hvor de kan se, de ikke er helt alene med deres problem.

Den samme webmaster er nu også inde på, at det kvindelige skønhedsideal om at være helt tynd og uden en dulle er årsag til, at hun selv tilhører denne gruppe.

Hun mener desuden heller ikke, at hun selv har valgt at blive anorektiker, men at sygdommen har valgt hende.

Janice Saunders fra Canada har selv lidt af anoreksi, og hun er gået til åben kamp mod disse hjemmesider, og indtil videre er det lykkedes for hende at få lukket flere af dem. Hun siger, at siderne har som konsekvens, at kvindernes selvdestruktion øges endnu mere.

Artiklen giver i en faktaboks henvisning til de mange hjemmesider, bl.a. Saunders' egen (www.eating-disorder.org) og den danske forening for spiseforstyrrelser (www.spiseforstyrrelser.dk).

Alkoholrådgivning med psykiske gevinster en succes

I Århus Amt drikker alkoholmisbrugerne markant mindre, fremgik det af en artikel i Jyllands-Posten (10.6.).

Misbrugerne har ikke så mange sociale problemer som før, og de får det psykisk set bedre igennem behandlingen.

Louis Rolander, der er den politisk ansvarlige for området, peger på det glædelige i denne udvikling, da misbrugerne ifølge en nyligt udsendt rapport netop selv mener, at deres to store problemer er behovet for alkohol og deres psykiske tilstand.

Rolander tilføjer, at godt nok er der kun meget få af misbrugerne, der helt er holdt op, men selve det, at de drikker mindre end før, ser han som en god udvikling. Han indrømmer også, at en del af dem, som begyndte på alkoholbehandlingen faldt fra, men at man er i fuld gang med at undersøge årsagen til frafaldet, så man kan gøre behandlingen bedre.

Psykisk arbejdsmiljø i frisørsalonen

De senere år har sat fokus på det psykiske arbejdsmiljø. Også i frisørsalonerne har den været gal, men det ser nu ud til at blive bedre. Det fremgår af en artikel i Politiken (4.8.).

At blive selvstændig og få ansatte under sig, gør en del af mestrene så stressede, så sager om mobning og dårlig behandling af ansatte begynder at dukke op.

Af artiklen fremgår det også, at faget faktisk var blandt de første, som lavede regler for det psykiske arbejdsmiljø, og at man siden da har gjort meget for gennem kurser at komme problemet til livs. I forvejen er selve det fysiske arbejdsmiljø heller ikke alt for godt.

Der bliver også aflivet en del myter om frisører bl.a. den om, at de ikke har nogen stor uddannelse. Langt de fleste frisører har i dag en studentereksamen eller HF.

Selv om emnet er lidt barskt, er der vel, ligesom i artiklen, plads til en vittighed:

Frisøren spørger: "Hvordan vil de have håret?" Kunden: "Ligesom min far har det!" Frisøren: "Hvordan har han det?" Kunden: "Han har det fint."

- er et aktivitetssted og en blød arbejdsplads for mennesker med psykosocial problembaggrund, bilstandsmodtagere, efterlønnere, førtidspensionister m.fl.

- er et hyggeligt, økologisk gartneri beliggende i den lille landsby, Vadsby, tæt på Sengeløse og Taastrup. I egen minibus klarer vi transporten mellem Nørrebro og Vadsby én til to gange om dagen efter behov.

- er godt kammeratskab, jord under neglene, fysisk aktivitet, højt til himlen og masser af frisk luft.

- er også cykel- og busture til andre projekter og gartnerier.

Du kan også være med som:

* frivillig medarbejder * turdeltager * kunde * eller bare som nysgerrig for at snuse lidt.

Åbningsdage og tider

Åbningsdage og -tider afhænger af årstiden. Der er typisk åbent 4 dage pr. uge om sommeren og 3 dage pr. uge om vinteren.

Ring for at høre nærmere om de aktuelle åbningsdage og -tider samt de aktuelle aktiviteter.

Stats-
kontrolleret
økologisk

Gartneri Offside,
Stevnsvej 3-5, 2200 N
Tlf.: 2124 8755 / 4371 9917

HØJSKOLEN

en bro til livet

HØJSKOLEN – en bro til livet er åben for alle og har siden 1998 udviklet et højskolemiljø, med særlig tanke på psykisk sårbara mennesker og mennesker med en sindslidelse.

PLANLAGTE KURSER 2002 - 2003

EFTERÅRSKURSER 2002

En, to eller tre måneder fra september til november

Hovedfag: Billedkunst, skrivekunst, idræt & motion

Vælgfag: Foto & video, Religion og livsspørgsmål, IT/Edo, Litteratur, musik, kost og levevis, Natur & friluftsliv, drama/teater, Keramik, Fisker, Kommunikation og samtale

Værkstedsfag: Bl.a. Syning, læderarbejde, papirfløjt, vævning.

Fællesfag: Historie & samfund, sang og fortælling, myter og eventyr, samt foredrag og ekskursioner.

JULEKURSUS 2002 - For voksne, børn og barnlige sjæle.

21. - 27. december

Et kursus med vægt på julens traditioner. Sang, musik, fortælling, udflugter, foredrag og samvær. Der vil være undervisning for både børn og voksne, men også fællesarrangementer. Ikke mindst en traditionel juleaften med gæstestjerner i højskolens egen kirke

VINTERKURSUS 2003

En eller to uger fra den 19. januar til den 1. februar.

Eksempler på fag: Fortælling & livsforløb, keramik, foto & video, litteratur, syning, vævning, læderarbejde, papirfløjt, skrivværksted m.fl.

BRUGERE OG PERSONALEKURSUS

Fra den 3. - 7. februar 2003

For brugere og personale fra f.eks. væresteder og aktivitetshuse, tilbydes et fælles højskoleforløb.

Fag og indhold i øvrigt efter nærmere aftale.

LIVSGLÆDE OG ARBEJDSGLÆDE

Fra den 24. - 28. februar 2003.

Kursus for mennesker i psykisk krævende job eller krævende livsopgaver.

FORÅRSKURSUS 2003

En, to eller tre måneder fra marts til maj. Samme fagtilbud som ved efterårskursus

ÆLDREKURSUS 2003 - Oplev Fyn

Fra den 26. - 30. maj.

Oplev det fynske forår og hør om fynske forfattere, komponister og kunstnere. Dagene veksler mellem sang, musik og fortælling samt foredrag og udflugter. Ugen slutter med festmiddag

SOMMERHØJSKOLE 2003

En eller to uger fra den 15. juni til den 28. juni.

Eksempler på fag: Idræt, musik, billedkunst, foto drama/teater, friluftsliv, livsfilosofi, skrivekunst m.fl.

MED VENNER OG FAMILIE PÅ HØJSKOLE 2003

En uge fra den 13. - 19. juli.

En uge hvor sindslidende og psykisk sårbare kan deltage sammen med familie, venner og børn. Kursen er tilrettelagt med indhold for både børn og voksne, samt fællesforløb

UNGE PÅ HØJSKOLE

Undervisning – Vejledning – Fremtid

Højskolen tilbyder foruden undervisning også ekstra støtte og afklaring for psykisk sårbare og sindslidende unge, der har særligt behov for det. En vejledning og afklaring der dels omhandler elevens trivsel i hverdagen på højskolen, samt retter sig mod fremtiden, mht valg vedr arbejde, uddannelse, undervisning, boformer eller andet.

INFORMATIONSMØDER

Vi afholder informationsmøder og foredrag over hele landet og tilbyder rundvisning og informationsmøder på højskolen

Ring for nærmere oplysninger og special brochure for de enkelte kurser

HØJSKOLEN – en bro til livet ■ Højskolevej 8, Snogvej ■ 7000 Fredensborg
Telefon 75941120 ■ E-mail info@erbrotilivet.dk ■ www.hojskole-enbrotilivet.dk

Poesivinduet

*Den som vandrer om natten
over heden
Med det truende mørke*

*Angsten jager mig
ude af stand til forsvar*

*ryster
får koldsved
Panikangst*

*Kvælningen presser
som en citron
mod struben*

*Vandrer om natten
Med mørke i mit sind*

Dorthe Raffenberg

Anna siger **OK**

Hvad siger **DU** ?

Prinsesse Charlottesgade 28 - 30 København N.

Tel. 35 397124 Fax. 35 397124

WWW.OUTsideren.dk

Email. OUTsideren@email.dk

ISSN 1397 0577